

*Bustul de decenalii al lui Traian
(Museo Capitolino, Stanza degli Imperatori 22, Inv. 276)*

A CAESARE AUGUSTO IN SAECULUM NOSTRUM HAUD MULTO MINUS ANNI
DUCENTI, QUIBUS INERTIA CAESARUM QUASI CONSENSUIT ATQUE DECOXIT,
NISI QUOD SUB TRAIANO PRINCIPE MOVIT LACERTOS ET PRAETER SPEM
OMNIUM SENECTUS IMPERII QUASI REDDITA IUVENTUTE REVIRESCIT.

„De la Caesar Augustus și până în vremurile noastre au trecut nu mai puțin de 200 de ani, în care, prin trândăvia Cezarilor, Imperiul arată în același timp o îmbătrânire și o secătuire a puterilor, exceptând faptul că sub Principele Traian el și-a mișcat din nou mușchii și, împotriva tuturor așteptărilor, s-a întărit încă o dată la o vârstă înaintată, ca și cum i s-ar fi redat tinerețea.”

FLORUS, ISTORIA ROMANĂ, PRAEFATIO § 8 (ED. G. LASER)

KARL STROBEL

ÎMPĂRATUL TRAIAN

O epocă a istoriei universale

Traducere de Eduard Nemeth

Seria TRADUCERI DIN ISTORIA UNIVERSALĂ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STROBEL, KARL

Împăratul Traian : o epocă a istoriei universale / Karl Strobel ;
trad. de Eduard Nemeth. - Cluj-Napoca : Mega, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-020-558-6

I. Nemeth, Eduard (trad.)

929

94

Titlul original: *Kaiser Traian. Eine Epoche der Weltgeschichte*
(Verlag Friedrich Pustet, Regensburg, 2010)

© Editura Mega, 2022, pentru ediția în limba română

Tehnoredactare: Ioan Dorel Radu

Editura Mega | www.edituramega.ro

e-mail: mega@edituramega.ro

CUPRINS

PREFAȚĂ.....	9
<i>Note</i>	12
INTRODUCERE	13
Traianus Optimus Princeps	17
<i>Bibliografie și note</i>	43
FELICIOR AUGUSTO – MELIOR TRAIANO	57
<i>Bibliografie și note</i>	66
I. CE CALE NOUĂ ȘI NEMAIUAZITĂ SPRE DOMNIE!	70
<i>Note</i>	73
I.1. Fiul de familie bună	75
Familia Ulpiilor	78
Familia Aeliilor	80
Cariera lui Traian cel Bătrân	85
Divus Traianus Pater	89
<i>Bibliografie și note la I.1.</i>	90
I.2. Anii tinereții: doi viitori împărați în formare	95
Tânărul Domitian	95
Începutul carierei lui Traian	102
Noua elită conducătoare flaviană și rețeaua puterii	103
<i>Bibliografie și note la I.2.</i>	110

I.3.	Domitianus pessimus princeps?	114
	Un început cu crize grave	117
	Comandantul victorios pe tronul imperial	121
	Războiul împotriva dacilor	135
	<i>Bibliografie și note la I.3.</i>	146
I.4.	Un slujitor loial al stăpânului său	162
	O ruptură în cariera lui Traian?	163
	Uzурparea lui Lucius Antonius Saturninus la Mainz	164
	Primul război pannonic și încheierea păcii cu Decebal	172
	Nori întunecați la granița de est a Imperiului	177
	Al doilea război pannonic	178
	<i>Bibliografie și note la I.4.</i>	179
I.5.	Anii terorii	183
	Eșecul în reglementarea succesiunii	190
	Crearea noului model de monarhie imperială	192
	<i>Bibliografie și note la I.5.</i>	200
 II. PRELUAREA PUTERII DE CĂTRE TRAIAN		206
II.1.	Complot și asasinat asupra împăratului	208
II.2.	Interludiul lui Nerva	220
II.3.	Criza succesiunii la tron din anul 97	228
II.4.	Facțiunea lui Traian	232
II.5.	Evitarea la limită a unui război civil?	235
II.6.	Ridicarea lui Traian la rangul de Caesar și de co-regent al lui Nerva	239
II.7.	Urcarea pe tron	246
	<i>Bibliografie și note la capitolul II.</i>	249
 III. PRIMII ANI AI NOULUI REGIM		264
III.1.	Împăratul la Rin și la Dunăre	269
III.2.	<i>Civilis Princeps</i> – noua autocrație	279
III.3.	Se pregătește un „război just”	294
	<i>Bibliografie și note la capitolul III.</i>	300
 IV. CALEA CĂTRE FAIMA MILITARĂ		312
	<i>Bibliografie și note</i>	324

IV.1. Primul război cu dacia	333
Cele două campanii ale anului 101	342
Campania anului 102	350
Pacea de compromis și triumful asupra unui popor neînving	356
<i>Note la IV.1.</i>	362
IV.2. Al doilea război dacic și anexarea Regatului Nabateean	370
Arabia adquisita: o nouă provincie romană în Orientul Apropiat	375
Cucerirea Daciei în anul 106	382
În sfârșit un triumfător adevărat!	392
<i>Bibliografie și note la IV.2.</i>	395
IV.3. Noua provincie Dacia	405
<i>Bibliografie și note la IV.3.</i>	416
V. ÎMPĂRATUL INVINCIBIL ȘI DE O SEAMĂ CU ZEII	423
V.1. Împăratul în centrul noii sale Rome: proiectele de construcții	427
V.2. Columna lui Traian – autoapoteoza monarhului	444
V.3. Grija pentru Italia – <i>Pater Patriae</i>	448
V.4. Optimus Augustus – Cultul personalității și dinastia	454
<i>Bibliografie și note la capitolul V.</i>	463
VI. AVENTURA RĂZBOIULUI CU PARȚII	486
<i>Bibliografie și note la capitolul VI.</i>	496
VI.1. Un succes aparent rapid	504
Victoria din Armenia – Anul de război 114 p. Chr.	507
Cucerirea Mesopotamiei, 115 p. Chr.	513
<i>Note la VI.1.</i>	519
VI.2. Calea către catastrofă	524
Răscoală populară în Mesopotamia	525
Marea răscoală a evreilor	529
Anul 117: Nimbul lui Traian este distrus, Imperiul începe să se clatine ..	541
<i>Bibliografie și note la VI.2.</i>	544

VII. SUCCESORUL	550
VII.1. Moartea împăratului – se pune în scenă o tranziție de domnie	554
VII.2. Hadrian și femeile casei imperiale	562
VII.3. Ruptura cu politica lui Traian	565
VII.4. Restabilirea ordinii în Imperiu	573
<i>Bibliografie și note la capitolul VII.</i>	575
APPENDICES	582
Daci, geți, Sarmizegetusa	582
Apariția numelui de dac	583
Regele get Byrebistas	585
Ficțiunea continuității regatului dac până la cucerirea romană	590
Evoluția după epoca lui Augustus	593
Transilvania de sud-vest și Sarmizegetusa	599
<i>Bibliografie și note</i>	604
Observații despre emiterea de monede și politica monetară a lui Traian	613
<i>Bibliografie și note</i>	620
Portretul de monarh al lui Traian	623
<i>Bibliografie și note</i>	634
Panegyricus al lui Plinius în cercetarea mai recentă	639
<i>Bibliografie și note</i>	647
ABREVIERI BIBLIOGRAFICE	651

PREFAȚĂ

Anul 2017, în a cărui lună august s-au împlinit 1900 de ani de când un împărat care abia își mai ducea zilele și-a găsit alinarea în moarte în orașul-port cilician Selinus, a fost prilejul pentru un mare număr de congrese și colocvii dedicate persoanei și domniei lui Traian.¹

O privire rezumativă ne arată că în contribuțiile prezentate au fost expuse mai ales puncte de vedere și rezultate deja cunoscute, unele deja depășite sau chiar respinse, iar uneori, în căutarea noutăților, s-au emis ipoteze cu puțină substanță. Tendința glorificării domniei lui Traian asupra Imperiului Roman a fost adesea predominantă și a dat o nouă strălucire imaginii tradiționale a lui Optimus Princeps drept cel mai bun și mai grozav dintre împărații romani. O culme a acestei noi supra-dimensionări și glorificări a fost atinsă în expoziția „Traiano. Construire l’Impero – Creare l’Europa” de la Roma (Museo dei Fori Imperiali 2017–2018). Traian este aici arătat ca un întemeietor al Imperiului și creator al Europei. Catalogul care însoțea această expoziție (Traiano. Construire l’Impero. Creare l’Europa, Roma, 2017) ridică pretenția de a prezenta publicului, ca un fel de manual, toate aspectele persoanei, familiei, acțiunilor, construcțiilor etc., dar contribuțiile adesea foarte superficiale lasă pe dinafară toate aspectele critice, nu în ultimul rând catastrofa în care Traian a împins Imperiul prin războiul său de agresiune din Orient. Iese în evidență și selecția foarte unilaterală și care nu reflectă stadiul cercetării internaționale a autorilor. Unele contribuții repetă lucruri demult cunoscute sau chiar lucruri depășite, uneori chiar din cele respinse ca incorecte. Că unii autori nu au fost dispuși să recepteze literatură fundamentală publicată în limba germană adâncește și mai mult impresia îndoielnică lăsată de această publicație.

În Italia, Traian este reconstruit, din nou, ca un super-erou al istoriei naționale, ceea ce amintește de prima jumătate a sec. al XX-lea. Pe de altă parte, i se atribuie idei sociale și politice moderne, care erau total străine Antichității. Un exemplu concludent pentru modul în care auto-stilizarea și propaganda lui Traian încă marchează necritic părți ale cercetării este proiectul de cercetare legat de arcul de triumf al lui Traian de la Beneventum, proiect numit „L'Optimus Princeps: diritto, religione e amministrazione”, prezentat la simpozionul „Traiano, l'Arco di Benevento e la società (30.1.2018)”, cu tema „ambito sociale della politica di miglioramento delle condizioni di vita delle popolazione” („dimensiunea socială a politicii de ameliorare a condițiilor de viață a populației”). Și aici „spiritul vremii noastre” și „corectitudinea politică” sunt prezente în exces.

În limba română există o prezentare mai recentă a lui Traian doar în foarte problematica monografie a lui Eugen Cizek (*Epoca lui Traian*, București, 1980; *L'époque de Trajan. Circonstances politiques et problèmes idéologiques*, București–Paris, 1983).² Această lucrare nu a putut fi înlocuită de traducerea românească a cărții lui Julian Bennett, *Trajan. Optimus Princeps (Traian. Împărați Romani*, București, 2006). Această din urmă carte ascunde, în spatele unei documentări aparent solide, erori și lipsă de credibilitate,³ astfel că o versiune actualizată a lucrării mele monografice *Kaiser Traian. Eine Epoche der Weltgeschichte* (Regensburg, 2010) în traducere românească este stringent necesară pentru a stabili o lucrare de referință pentru cercetarea istoriei antice. Așa cum am subliniat deja în prima ediție, domnia lui Traian și concepția sa despre domnie și autoreprezentare nu pot fi totuși puse în lumina corectă fără o studiere și evaluare corespunzătoare a lui Domitian. Și asasinarea ultimului Flavius și preluarea puterii de către Traian pot fi supuse unei analize istorice numai în acest context. De aceea Domitian stă în centrul primei părți a cărții. Continuitatea structurilor Principatului formate sub Vespasian după victoria acestuia în războiul civil sunt de luat în seamă pentru domnia lui Domitian, precum și poziția sa personală la începutul unei noi epoci a monarhiei romane. Tocmai epoca dinastiei flaviene și Domitian însuși au atras un interes crescut din partea cercetării din ultimul deceniu. Din acest motiv, în introducere a fost necesară o scurtă, dar detaliată evaluare a acestor contribuții despre domnia lui Domitian. Și primii ani de domnie ai lui Hadrian trebuie incluși ca un epilog și încheiere a epocii lui Traian,

astfel că această carte are un cadru care se întinde de la epoca Flaviilor până în anul 123 p. Chr.

Scopul lucrării este de a da o imagine vie, bazată pe stadiul actual al cercetării, a acestei epoci, concentrându-se pe domnia și personalitatea lui Traian. Mecanismele puterii, scenele și limitele acțiunii și interacțiunile structurilor și persoanelor vor fi prezentate inteligibil într-un demers povestit. Istoria structurală a ultimelor decenii nu s-a regăsit într-o imagine istorică mai largă și a rămas mai degrabă limitată la cercurile academice. Nevoia de informație istorică credibilă poate fi satisfăcută de specialiști, așa cum a arătat evoluția din ultimele decenii, numai apelând din nou la istoria-relatare, cu conturarea persoanelor. Desigur că este de la sine înțeles că aceasta trebuie să se sprijine pe rezultatele analizelor structurale și de detaliu ale cercetării. Acest lucru este valabil, de altfel, și în pregătirea studenților, care astăzi nu mai vin în universități cu o cunoaștere prealabilă. Această carte este scrisă și pentru ei, ca o introducere în sistemul politic și mecanismele de conducere din epoca Principatului. Pentru colegii de specialitate: în discuții despre păreri controversate în cercetare și teze care diferă de cele obișnuite, voi lua poziție, dar o luare de poziție critică poate fi prezentă aici doar într-o măsură limitată.

Mulțumesc în mod special domnului conf. dr. Eduard Nemeth, de la Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, care și-a asumat dificila sarcină a traducerii. De asemenea, mulțumesc Editurii Mega, Cluj-Napoca, și conducătorului acesteia, domnului Cristian Sincovici, pentru tipărire și publicare.

Klagenfurt, martie 2019
Karl Strobel

Note

- 1 Traiano: *Optimus Princeps* (Ferrara, septembrie 2017); *Optimus Princeps: Vita e opere di Traiano* (Roma, martie, 2017); M. Ulpio Traiano 117 D.C. – 2017 DE.C. (Milano, octombrie 2017); în mod pozitiv se delimitează de tendințele panegirice: Trajan Conference (London, decembrie 2017); foarte detaliată și mergând mult dincolo de cadrul cronologic al domniei lui Traian: *Traian and the Danubian Provinces* (Zagreb, noiembrie 2017).
- 2 Vezi pentru aceasta Introducere.
- 3 Cf. critica la W. Eck (*Scripta Classica Israelica* 17, 1998, 231–234). Prea mult se încrede în afirmațiile lui Bennett de

exemplu contribuția dezamăgitoare a lui G. Migliorati, *L'idea di guerra nella propaganda di Traiano*, în: M. Sordi (ed.), *Il pensiero sulla guerra nel mondo antico*, Milano, 2001, 224–241 (Traian i-ar fi supus în anul 98 pe suebi și alamani [!], care ar fi întreprins în anul 97 o invazie peste Rin [!]; în Armenia ar fi fost dus un „război-fulger”); în afară de acestea, el nu are acces la literatura germană, citează monedele încă după Cohen și nu prea folosește alte izvoare neliterare. Și O. Richier, *Les thèmes militaires dans le monnayage de Trajan*, *Latomus* 56, 1997, 594–613 apelează la literatură demult depășită.

„Într-un car tras de cai albi, urcat împreună cu Traian
vin eu, popor, ție cunoscutul zeu Phoibos,
să-l anunț pe noul stăpânitor Hadrian, căruia totul i se supune
datorită virtuții și fericirii divinului său tată.”

Fragment dintr-un discurs omagial pentru începutul domniei
lui Hadrian, 117 p. Chr. (Pap. Giess. 3, r. 1–6)

INTRODUCERE

După monumentală opera a lui Roberto Paribeni, *Optimus Princeps. Saggio sulla storia e sui tempi dell' imperatore Traiano* (2 vol., Messina, 1926–1927), care a fost vizibil marcată de curente naționalist-politice și spirituale din Italia (dar și din întreaga Europă) anilor 1920, o nouă monografie despre Traian a fost publicată abia de către filologul clasicist Eugen Cizek, tradusă apoi și în limba franceză (*Epoca lui Traian, București, 1980; L'époque de Trajan. Circonstances politiques et problèmes idéologiques, București–Paris, 1983*). Lucrarea sa, dependentă mai ales de lucrări mai vechi, în mod deosebit de opera lui Paribeni, a fost, în esență, un nou panegiric al lui Traian și al epocii sale, văzuți ca puncte culminante ale istoriei și culturii romane.¹ La fel de problematică precum opera lui Cizek, iar pentru cititorul neinformați chiar periculoasă, este lucrarea ieșită de sub pana lui Julian Bennett, arheolog la Bilkent University din Ankara (*Trajan. Optimus Princeps, London – New York, 1997; ²2001*; traducerea românească: *Traian. Împărați Romani, București, 2006*). Aceasta atrage la prima vedere prin documentarea aparent solidă, dar a primit critici severe și îndreptățite, după cum foarte limpede a formulat Werner Eck (în *Scripta Classica Israelica* 17, 1998, 231–234): se constată în numeroase locuri neînțelegeri masive ale izvoarelor antice, cât și a cercetărilor moderne, care lipsesc cartea în ansamblu de credibilitate. Cei care nu posedă cunoștințe

anterioare sigure sunt informații greșit în multe porțiuni ale lucrării. Bennett însuși își consideră cartea ca „first comprehensive biography of what one called «Rome’s greatest general».” El dorește să analizeze obiectiv „the substance of his glorious reputation” și să schițeze imaginea unui monarh ambițios, dar care a eșuat de mai multe ori în acțiunile sale militare și care și-a dat seama că cel mai bine pentru Imperiu este să conducă Roma în mod autocratic, deși nu în mod evident astfel. De asemenea Traian ar fi avut grijă în primul rând de siguranța și dezvoltarea provinciilor. A doua ediție a fost lărgită prin explicații suplimentare și bibliografie mai nouă (pp. 214–225), dar nu a fost supusă unei necesare revizuirii. Problema fundamentală este că Bennett nu are acces lingvistic la izvoarele grecești și latine, iar cercetările publicate în limbile germană, franceză și italiană au fost în mod evident cuprinse doar insuficient. E regretabil faptul că nu puține din afirmațiile incorecte sau problematice ale lui Bennett sunt văzute în mai noile lucrări ale spațiului românesc sau anglo-saxon adesea ca așa-zise „fapte”.

Un impuls deosebit pentru o aplecare crescută asupra persoanei și epocii lui Traian („primul spaniol pe tronul imperial”) a venit de la cercetătorii spanioli și s-a reflectat în două volume colective cu contribuții importante, editate de Julián González (Imp. Caes. Nerva Traianus Aug., Sevilla, 1993; Trajano Emperador de Roma, Roma, 2000). În 2003 a urmat un nou volum colectiv, editat de H. Alvan și J. M. Blázquez (Trajano, Madrid, 2003); contribuțiile din acest volum încearcă, într-un mod mai degrabă sumar, să arunce lumină asupra diferitelor aspecte ale domniei lui Traian, a structurilor sale generale și a vieții spirituale a timpului.² Două volume colective în limba germană întregesc acest tablou, o dată volumul editat de E. Schallmayer, *Traian in Germanien. Traian im Reich* (Saalburg-Schriften 5, Bad Homburg, 1999) și cel editat de A. Nünnerich-Asmus, *Traian. Ein Kaiser der Superlative am Beginn einer Umbruchszeit?* (Mainz, 2002), care deja din titlu face aluzie la problematica actuală a cercetării și atrage prin ilustrația bogată. Reluarea săpăturilor din Forul lui Traian și piețele acestui împărat au dus în Italia la o multitudine de publicații, asupra cărora vom reveni mai târziu.

La aniversarea urcării pe tron a lui Traian s-a organizat la Ancona în anul 1998 marea expoziție „Traiano ai confini dell’Impero veranstaltet”, al cărei catalog editat de G. A. Popescu (Milano, 1998) adună o serie de contribuții, unele problematice, despre Dacia, Rin și Dunăre în limba italiană.³ Eu am încercat un scurt omagiu rezumativ în volumul *Traian*

in Germanien. Traian im Reich (Traianus optimus princeps: Reichs- und Grenzpolitik als innenpolitische Dimension seiner Herrschaft, pp. 17–29). De asemenea am făcut în anul 1985 o analiză detaliată a evenimentelor din jurul urcării pe tron a lui Traian și a propagandei imperiale din primii săi ani de domnie (Despre evenimentele istorice în „Panegyricus” al lui Plinius cel Tânăr: Trajan – „Imperator invictus” und „novum ad principatum Iter”, în: J. Knappe, K. Strobel, Zur Deutung von Geschichte in Antike und Mittelalter. Plinius d. J. „Panegyricus”. „Historia apocrypha” der „Legenda aurea”, Bamberg, 1985, pp. 9–112). Lucrarea lui J. D. Grainger, *Nerva and the Roman Succession Crisis of AD 96–99*, London – New York, 2004, este dedicată anilor critici 96–99 p. Chr.

În anul 2013, cu ocazia aniversării a 1900 de ani de la inaugurarea Columnei lui Traian, a fost organizată o serie de colocvii despre acest monument. Cea mai importantă sesiune de comunicări, care a avut și cele mai multe rezultate, a fost cea de la Viena, unde au vorbit specialiști internaționali validați și al cărei volum de lucrări a fost publicat în 2017 (F. Mitthof, G. Schörner (ed.), *Columna Traiani – Traianssäule. Siegesmonument und Kriegsbericht in Bildern*, Wien, 2017). În completare M. Beckmann, *Trajan's Column and Mars Ultor*, JRS 106, 2016, 124–146, care subliniază implicațiile politice ale datei de inaugurare a Columnei din 12 mai, despre aniversarea consacrării Templului lui Mars Ultor de către Augustus și despre consacrarea în același timp a Templului Venerei Genetrix din Forul lui Caesar, toate fiind înțelese ca anunțuri ale plănuitului război împotriva pașilor. Desigur că Mars Ultor este, ca la Tropaeum Traiani, zeul răzbunării împotriva altor dușmani, iar prin Venus Genetrix se făcea legătura cu Caesar și planul său, neîndeplinit încă cu succes, de a duce un război cu părții. Beckmann schițează corect evoluția imaginii despre Mars Ultor până în sec. III p. Chr., mai întâi legată de răzbunarea lui Octavian pentru moartea lui Caesar, apoi de răzbunarea pentru înfrângerea lui Crassus în fața părților și în final de conflictul general cu aceștia din urmă.

Sesiunea româno-italiană „Colonna Traiani MCM” de la Roma a fost publicată de M. Bărbulescu și A. M. Liberati în „Ephemeris Dacoromana” 16, 2014, 7–234. Doar o parte din contribuții se ocupă cu adevărat de Columnă, altele sunt dedicate Forului lui Traian, Mercati Traiane, coloanelor onorifice în general, reprezentărilor artileriei romane în manuscrise (desene), surselor literare, reliefurilor etc. (P. G. Molari, p. 141–160). L. Velcescu își repetă considerațiile despre statuile de daci

(p. 73–88) din publicația sa din 2010 (*Les Barbares daces dans la sculpture romaine*, Saint-Estève, 2010). A. C. Fulger oferă o reconstituire puțin convingătoare a frizei de metope de la Tropaeum Traiani și caută deja demult cunoscuta legătură a iconografiei monumentului cu „idéologie impériale” (p. 201–234). C. C. Petolescu prezintă descoperirea unui amfiteatru din lemn la Drobeta (p. 189–199), O. Tențea subliniază pe scurt deosebiri dintre descoperirile arheologice și formulele imagistice ale Columnei (p. 131–139). Prezentarea observațiilor făcute la restaurarea Columnei de C. Conti (p. 109–123) rămâne parțial blocată în enumerări schematice. Altfel, retipărirea reconstituirilor grafice ale lui D. Antonescu (1909–1998) de către M. Mărgineanu Cârstoiu (ed.), *Columna lui Traian: arhitectura de pe friza sculptată. Trajan's Column. The Architecture on the Sculpted Frieze*, Roma, 2009, putea să lipsească; aceste desene au făcut deja destul rău în arheologie și opinia publică.

Sesiunea de comunicări franco-română „Colonne Trajane et trophées romains” a fost publicată în 2015 (C. C. Petolescu, M. Galinier, F. Matei-Popescu (ed.), *Colonne Trajane et trophées romains*, București, 2015). În volum se găsesc unele contribuții fără legătură cu temele colocviului, altele sunt repetări ale unor demersuri mai vechi și din acelea de la colocviul de la Roma mai sus discutat. Din nou este prezent, doar mai detaliat, articolul lui L. Velcescu despre statuile de daci (p. 114–152), dar mai ales contribuții cunoscute de mult timp despre Tropaeum Traiani și municipiul cu același nume de Al. Barnea (p. 153–165), M. Alexandrescu-Vianu (p. 166–181), E. Popescu (p. 182–206, cu adunarea inscripțiilor municipale). O enumerare a *tropaea*, ca monumente, de la Sulla la Gallienus este oferită de G. Castellvi la p. 207–258. M. Galinier continuă demersurile sale anterioare privind discuția realism vs. ideologie în reliefurile Columnei (p. 16–48). Foarte problematică este contribuția lui Al. Vulpe despre asceții daci și construcțiile rotunde de pe Columnă (p. 49–65). Publicarea de către Al. S. Stefan a clișeelelor pe sticlă din 1862, care au fost făcute în timpul producerii copiilor din ordinul lui Napoleon III, este fără îndoială importantă pentru studiul de detaliu al Columnei (Al. S. Stefan, *La Colonne Trajane. Édition illustrée avec les photographes exécutées en 1862 pour Napoléon III*, Paris, 2015); afirmațiile și comentariile sunt o reeditare a capitolului corespunzător al cărții sale din 2005 și trebuie privite parțial foarte critic.